

ISUS NAVIJEŠTA I BRANI SVOJE EVANĐELJE

Michael Krämer

II. ISUS OBJAVLJUJE BOŽJE KRALJEVSTVO

2.1. KAKO JE ISUS RADIO

Koristeći tada uobičajeno uređenje putujućih propovjednika, hodao je Isus od mjesta do mjesta i naviještao svoje Evanđelje po sinagogama prigodom molitvenog bogoslužja subotom. Kako je takav Isusov radni dan izgledao, opisuje nam dosta plastično evanđelist Marko (1,21–34; 35–39). Kako je Isus znao naći pristup publici, vidimo lijepo u opisu njegovog prvog nastupa u Nazaretu (Lk 4,14–30). Po završenom bogoslužju u sinagogi običavalo se propovjednika–gosta pozvati na ručak u kuću kojeg uglednog domaćina iz dotičnog mjesta. Za stolom se pružala prilika za razgovor; Isus je to rado koristio (vidi Mk 1,29–31 i paralelna mjesta kod Mateja i Lk 14, 1–24; 7,36–50). Kao putujući propovjednik općenito je Isus rado prihvaćao pozive u goste (vidi Lk 10,38–42), čak se i sam nudio ugostitelju (Lk 19,1–10).

Osim takvog načina propovijedanja čitamo u evanđeljima da je Isus sakupljao svoje slušatelje kod jezera (Mt 13,1–13 par), na gori (Mt 5,1–2), u osami (Mt 14,13–21); o tome će

kasnije biti više govora. Teško je vjerovati da je Isus tako postupao iz neke romantične ljubavi prema prirodi. Vjerojatnije je da to čini zbog toga što mu je u to doba već bilo zabranjeno nastupati u sinagogama.

2.2. KRALJEVSTVO NEBESKO DOLAZI DRUGAČIJE NEGO JE TO OČEKIVAO NA- ROD POUČEN OD PISMOZNANACA

Bilo je rečeno da je Isus u početku govorio sasvim općenito o Kraljevstvu Božjem. To nije moglo tako dugo ići ako je htio izbjeći nespozrazum. Pod onim Isusovim riječima: "Obratite se, jer približilo se kraljevstvo Božje", svaki je slušatelj mogao sebi zamisliti kraljevstvo Božje kako je odgovaralo njegovu shvaćanju. To bi vodilo u očitu zabludu. Stoga će se Isus uskoro morati jasnije izraziti.

Pod kraljevstvom Božjim ili kraljevstvom Nebesa, kako su se rabini radije izražavali da izbjegnu izgovaranje riječi "Bog", Isusovi su suvremenici uglavnom podrazumijevali ovozemaljsku državu u kojoj će se živjeti strogo po zakonu Božjem, pod vladanjem Mesije (Pomazanika) iz kuće Davidove i pod svećeničkim vodstvom Mesije (Pomazanika) iz kuće Aronove. Svi će

grešnici iz toga kraljevstva biti isključeni i uništeni: svi će narodi bit privedeni spoznaji pravoga Boga i podvrgnuti mesijanskom kraljevstvu. Kao nagrada za vjernost naroda raširit će se nad tim kraljevstvom dobrohotnost Božja koja će se očitovati blagoslovom i obiljem svih dobara. Ta se nada zrcali još dosta jasno u hvalospjevu Zaharije, oca Ivana Krstitelja, prigodom Ivanova obrezanja (Lk 2,67–80). Očekivalo se da će dolazak tog kraljevstva biti u velikom sjaju i moći, popraćen čudesima koja će staviti u sjenu čudesa prilikom izlaska izraelskog naroda iz Egipta.

Isus je doduše činio čudesa koja su naviještala da su mesijanska vremena na pomolu, ali inače nije ništa poduzimao da okupi narod u vojsku i protjera okupatore. Njegovi slušatelji morali su stoga glede njega kao Mesije biti u dvoumici.

Prvo što je Isus morao učiniti bilo je da brani taj razočarajući način dolaska kraljevstva Božjeg. Ono ne dolazi u vojničkoj sili, veli Isus, nego čak potpuno nezapaženo.

”Farizeji ga upitaše: Kada će doći kraljevstvo Božje? On im odgovori: Kraljevstvo Božje ne dolazi tako da se može vidjeti; niti će se moći kazati: evo ga ovdje ili eno ga ondje, jer kraljevstvo je Božje među vama” (Lk 17,20).

Isusovim dolaskom i njegovom blagoviješću kraljevstvo Božje već je bilo među njima. Trebalo je samo da blagovijest prihvate, da otvore svoja srca Bogu bez pridržaja, da prihvate činiti njegovu volju i Bog bi im dao svoga Duha kao i Isusu. Postali bi sinovi Božji, međusobno braća i kraljevstvo nebesko divno bi raslo na zemlji. Isus im to tumači u prisposodobama o gorušičinom zrnju, o kvascu i o usjevu koji raste i sazrijeva, a da zemljoradnik ni ne primjećuje kako.

”Kraljevstvo je nebesko slično gorušičnu zrnju koje netko uze i posija na svojoj njivi. Ono je svakako najsitnije od svega sjemenja, ali kad uzraste, bude veće od drugog povrća, razvije se u stablo, tako da dolaze ptice nebeske i gnijezde se na njegovim granama” (Mt 13, 31–32; Lk 13,18–19; Mk 4,30–32).

”Tada im iznese prisposobu: Kraljevstvo

je nebesko slično kvascu koji uzme žena te ga pomiješa u tri mjere brašna i eto sve uskvasa” (Mt 13,33; Lk 13,20 s).

I proslijedi: Tako, kraljevstvo je Božje kao kad čovjek baci sjeme na zemlji; on spava i ustaje noću i danju. Sjeme niče i raste, a da on o tome ništa ne zna. Zemlja sama od sebe donosi rod, najprije stabljiku, zatim klas, potom pun klas zrnja. A kad plod dopusti, odmah primiče srp, jer je vrijeme žetve” (Mk 4,26–29).

2.3. I GREŠNICIMA SE DAJE PRILIKA DA DOHVATE KRALJEVSTVO BOŽJE

Koliko zla propati ljudski rod na ovoj zemlji zbog zlih ljudi, bilo je očito u sva vremena. Zato nije čudno da se kao uvjet unutarnjeg reda i poretka u Božjem kraljevstvu očekivalo da Mesija najprije istrijebi grešnike. Ivan Krstitelj izražava to opće vjerovanje snažnim i slikovitim izrazima kada naviješta Mesiju riječima: ”Već je položena sjekira na korijen stablima: svako će stablo koje ne daje dobrog roda biti posječeno i bačeno u oganj... On drži u ruci vijaču i očistit će svoje gumno; skupit će svoju pšenicu u žitnicu, a pljevu će sažeći ognjem neugasivim” (Mt 3,10.12).

Ali Isus nije ispunio ovu nadu. Nije nastupio sa sjekirom i vijačom, već kao ponizni sluga Božji koji tinjućeg stijenja nije ugasio, ni salomljene trske slomio (vidi Mt 12,20). Velikom ljubavlju zauzeo se za grešnike kako bi ih obratio. Kad mu preko učenika predbace: ”Zašto vaš učitelj jede s carinicima i grešnicima?” On im odvrati: ”Ne treba zdravima liječnik, nego bolesnima. Idite i naučite što znači: Više volim milosrđe nego žrtvu!” (Mt 9, 11–13).

Istina je, Isus kaže da će grešnici biti odvojeni od pravednika, ali nije došao da to učini već sada. To će biti učinjeno na koncu svijeta, na sudnjem danu. Do tada dozvolit će Bog da u njegovu kraljevstvu zli i dobri žive zajedno. Da im to objasni ispriповjedi im dvije prisposobe:

”Kraljevstvo je nebesko slično velikoj mreži koja se baci u more i zahvati svakovrsne ribe.

Kad se napuni, ribari je izvuku na obalu te sjednu i pokupe dobre ribe u posude, a rdave izbacе. Tako će biti na svršetku svijeta. Izići će anđeli, odijelit će zle od pravednika, te će ih baciti u ognjenu peć, gdje će biti plač i škrgut zuba” (Mt 13,47–50).

Iznese im i drugu prisposobu: ”S kraljevstvom je nebeskim kao s čovjekom koji posija dobro sjeme na svojoj njivi. Dok su ljudi spavali, dode njegov neprijatelj, posija kukolj po pšenici i ode. Kad usjev naraste i donese rod, pokaza se kukolj. I pristupiše sluge k domaćinu te mu rekoše: ”Gospodaru, zar nisi dobro sjeme posijao na svojoj njivi? Odakle kukolj? A on im odgovori: To je učinio neprijatelj! Sluge ga zapitaše: Hoćeš li da odemo i da ga počupamo? Ne, odgovori on, da ne biste čupajući kukolj, počupali s njim i pšenicu. Ostavite oboje da raste do žetve! U vrijeme žetve reći ću žeteocima: Pokupite najprije kukolj te ga svežite u snopove da se spali, a pšenicu saspite u moju žitnicu!” (Mt 13,24–30).

Sada je, naprotiv, Isus došao da traži što je izgubljeno očitujući na taj način veliko milosrđe nebeskog Oca koji hoće da se i ovi ”sinovi Abrahamovi” spase (vidi Lk 19,1–10). Isus to protumači trima prisposobama o ”izgubljenom”: izgubljena ovca (Lk 15,3–7; Mt 18,12–14), izgubljena drahma (Lk 15,8–10) i izgubljeni sin (Lk 15,11–24). Isus ih završava smionim i neizrecivo utješnim izrekama: ”Kažem vam, tako će biti veće veselje na nebu zbog jednog grešnika koji se obrati nego zbog devedeset i devet pravednika kojima ne treba obraćenja.” ”Tako, kažem vam, biva veselje među Božjim anđelima zbog jednog jedinog grešnika koji se obrati.” ”Sinko, ti si uvijek sa mnom. Sve moje tvoje je. Ali se ipak trebalo veseliti i radovati, jer ti ovaj brat bijaše mrtav i opet oživje, bijaše izgubljen i nađe se” (Lk 15,7.10.32).

Ova posljednja od tih triju prisposoba govori ne samo o neograničenoj ljubavi Oca prema izgubljenom sinu koji i ne gubi nadu u povratak izgubljenog nego ga prihvaća opraštajući mu kad se vrati, već i o starijem sinu i njegovu stavu prema grešniku. Isus njome slika nebeskog Oca, te grešnike i pravednike u njihovom odnosu

prema Njemu, zatim njihov međusobni odnos, kao i zavist i negodovanje pravednih zbog milosrđa prema grešnicima, što ga Isus propovijeda u ime svoga Oca.

Isus hrabri grešnike na obraćenje onom lijepom prisposobom o radnicima u vinogradu, a ujedno kori zavist farizeja i pismoznanaca koji su, doduše, radnici prvog sata i koji nose tegobu dana i žegu, ali zavidađu onim radnicima zadnjeg sata na nezasluženo dobivenoj nadnici (Mt 20,1–16). ”Zašto je tvoje oko zavidno, što sam ja dobar?” Ovo Božje pitanje upućuje Isus onima koji se sablažnjavaju na tome kako on dijeli grešnicima nezarađeno milosrđe Božje.

Na koncu konca tko vrši volju nebeskog Oca: grešnici koji se obrate i vjeruju u Blagovijest ili književnici i farizeji koji, doduše, poste i mole, ali ne vjeruju u Blagovijest Božju koju im Isus naviješta? Naravno, obraćeni grešnici. Do tog logičnog zaključka Isus ih dovodi prisposobom o dva nejednaka sina: ”Što vam se čini? Neki je čovjek imao dva sina i pristupi prvom pa mu reče: Sinko, hajde i radi danas u vinogradu! On mu odgovori: Idem, ali ne ode. Tada pristupi drugom pa mu isto tako reče. On mu odgovori: Neću! Kasnije se pokaja i ode. Koji je od ove dvojice izvršio Očevu volju? Posljednji, odgovore mu. Na to im Isus reče: Zaista, kažem vam, carinici i bludnice pred vama će ući u kraljevstvo nebesko” (Mt 21,28–31).

Ali Isus nije ostao samo pri riječi. Njegove riječi su samo obrana njegovog držanja prema grešnicima: Jednog carinika smatranog najgorim grešnikom u narodu (zašto, o tome će biti riječi kasnije) poziva među učenike i slavi s njime i s njegovim kolegama i prijateljima gozbu (Mt 9,9–13); cariniku Zakeju sam se ponudi u goste mimo svih uglednih književnika i farizeja (Lk 19,1–10): kod javne gozbe dozvoljava da mu bludnica cjeliva i pomazuje noge miomirisnim pomastima, čak je i brani (Lk 7,36–50). Još više, jednu preljubnicu, koju mu dovedoše i koju je prema Mojsijevu zakonu trebalo kamenovati, Isus uze u zaštitu i spasi od kamenovanja (Iv 8,1–11). A sve to Isus čini u ime milosrđa Božjega i njegovom punomoći.

Kad onom uzetom jadniku reče: "Pouzdam se, sinko, oprošteni su ti grijesi" neki od književnika rekoše u sebi: Ovaj grdi Boga. A Isus reče: Neka znate da Sin čovječji ima vlast opraštati grijeha na zemlji: Ustani – reče tada uzetome – i hajde kući svojoj! On ustade i ode svojoj kući" (Mt 9,1–8 par.).

2.4. MISTERIJ ISUSOVE LIČNOSTI

Osoba Isusova i njegova Blagovijest nisu samo iz tog razloga među sobom usko povezani, jer je on taj koji Blagovijest naviješta. Jedinstvo je mnogo dublje i osnovano je na činjenici da njegova Blagovijest bivstveno sadrži objavu misterija njegove osobe. Isus i njegova Blagovijest su nerazdjeljivo jedno tako da Crkva s pravom nikada nije pokušala odvojiti jedno od drugog. Blagovijest Isusova nije istom u naviještanju Crkve postala vijest o Isusu, kako se to danas rado tvrdi kao rezultat kritičkog istraživanja Evandjelja, ona je to i u naviještanju samoga Isusa, iako to u sinoptičkim evanđeljima nije tako očito. Ta baš je neprihvaćanje objave njegove bogočovječne ličnosti bio pravi i odlučujući razlog zašto ga službeno vodstvo izabranog naroda nije prihvatilo, već ga kao bogohulnika dalo razapeti na križ.

Uporedo s korigiranjem pojmova o Mariji i o mesijanskom kraljevstvu, morao je Isus u svome djelovanju oprezno, ali odlučno, objaviti tajnu svoje ličnosti, jer je iz nje izvirao onaj do tada nečuveni autoritet što ga je Isus sebi svojatao i na temelju čega se ponašao kao onaj koji stoji ne samo suvereno iznad svih rabinskih teoloških naučavanja nego čak iznad Mojsijevog zakona i iznad subote. Tu objavu susrećemo u sinoptičkim evanđeljima samo indirektno, ukoliko je svoje tragove ostavila u oštrim Isusovim raspravama s vjerskim autoritetima, naročito s pismoznancima i farizejima, i u neprijateljstvu kojim su ga progonili. Sakupe li se svi ovi tragovi koji se nalaze razbacani po evanđeljima i u starijim slojevima predaje, pred očima promatrača iskrsava impozantna slika o tome kako Isus objavljuje tajnu svoje ličnosti. Prikazati taj proces u kronološkom redu nije moguće, kao što općenito nije moguće rekon-

struirati kronološki tok Isusovog javnog djelovanja osim u grubim crtama: da je glavno polje njegova djelovanja bila Galileja, a završilo se u Jeruzalemu, te da je to djelovanje s početka bilo popraćeno oduševljenjem i optimizmom u uspjeh, a kasnije obilježeno teškim sukobom s vjerskim autoritetima i završilo smrću na križu. Stoga umjesto kronološkog reda pokušavamo ovdje dati sistematski prikaz takvih riječi i djela Isusovih koja su doprinosila toj objavi. I to ćemo učiniti "crescendo" – polazeći od takvih riječi i djela koja daju naslutiti koliko je svjestan svog osobnog izvanrednog autoriteta, pa sve do takvih kojima jasno izražava i dokazuje da posjeduje božansku punomoć.

2.4.1. ON NAUČAVA KAO ONAJ KOJI IMA PUNOMOĆ

Ljudi koji slušaju Isusa gdje govori o kraljevstvu Božjem i o njegovoj tajni pogodeni su jasnoćom i odlučnošću kojom on govori o duhovnim i nebeskim stvarnostima. Sva sinoptička evanđelja donose primjedbu o tom utisku na Isusove slušatelje: "Kad Isus dovrši svoj govor, veliko je mnoštvo naroda bilo začuđeno njegovom naukom, jer ih je učio kao onaj koji ima vlast, a ne kao njihovi književnici" (Mt 7,28 s; Mk 1, 22–27; Lk 4,32). Naši prijevodi "svi su bili zaneseni", "mnoštvo naroda je bilo zaneseno" ne pogađaju srž smisla izreke, jer daju čitaocu razumijeti, kao da je narod Isusovim načinom poučavanja bio u pozitivnom smislu obradovan, oduševljen. Smisao je naprotiv taj, da su bili neočekivano iznenađeni, zapanjeni zbog činjenice da je Isus govorio tako nove i tako duboke duhovne stvarnosti s takvom samostalnošću i sigurnošću ne istražujući kod toga niti što kaže Sveto pismo, niti što kažu slavni učitelji Zakona Božjega u prošlosti. Razgovor s Nikodemom (Iv 3,1–12) daje naslutiti kako je Isus običavao govoriti. Ta ista Isusova sigurnost zrcali se u njegovu nastupu u nazaretskoj sinagogi (Lk 4,14–30), a naročito u velikim raspravama s književnicima i narodom, o čemu će kasnije biti riječi. On ne visi bojažljivo na tradiranim naučavanjima slavnih rabina. On ima svoje vlastito mišljenje o smislu

posta; ritualnim pranjima i o obvezi zavjeta i zakletve: Kad Ivanovi učenici postaviše pitanje: "Zašto mi i farizeji često postimo, a učenici tvoji ne poste?" Isus im odgovori: "Mogu li svatovi tugovati dok je s njima zaručnik? Ali doći će vrijeme kad će im ugrabiti zaručnika. Tada će oni postiti" (Mt 9,14 s).

Izvanjska pranja Isus nije uzimao naročito u obzir. Njemu je više stalo do čistoće srca: "Tada pristupiše Isusu farizeji i književnici iz Jeruzalema te ga zapitaše: Zašto tvoji učenici krše predaju starih? Ne peru ruke prije jela! On im odgovori: A zašto vi kršite Božju zapovijed zbog svoje predaje? Licemjeri! Lijepo o vama prorokova Izaija prorok rekavši: Ovaj me narod štuje usnama, a srce mu je daleko od mene. Uzalud misli da me štuje dok naučava kao moju nauku zapovijedi ljudske! Tada dozva narod k sebi te mu reče: Poslušajte i razumijte! Ne onečišćuje čovjeka ono što na usta ulazi, nego ono što izlazi iz usta... što izlazi iz usta, iz srca izlazi i to onečišćuje čovjeka. Jer iz srca dolaze zle misli, ubojstva, preljubi, bludnost, krade, lažna svjedočanstva, psovke. To onečišćuje čovjeka. A jesti neopranim rukama ne onečišćuje čovjeka" (Mt 15,1–3. 10–11.18–20; vidi: Mk 7,1–23).

Isus uopće ne želi da se tko zaklinje (vidi Mt 5,33–37), ali i način kako književnici tumače obvezu zakletve i zavjeta smatra besmislenim: "Jao vama, slijepi vođe, koji tvrdite: Ako li se tko zakune hramom to ništa ne vrijedi; ako li se zakune hramskim zlatom, onda je obavezan! Lude i slijepci! Što je više: zlato ili hram koji posvećuje zlato? I opet: Ako li se tko zakune žrtvenikom, to ništa ne vrijedi; a zakune li se žrtvenim darom, koji je na njemu, onda je obavezan. Slijepci! Što je više: žrtveni dar ili žrtvenik koji posvećuje žrtveni dar? Tko se zakune žrtvenikom, kune se njim i svime što je na njemu. Tko se zakune hramom, kune se njime i onim koji u njemu prebiva. Tko se kune nebom, kune se Božjim prijestoljem i onim koji na njemu sjedi" (Mt 23,16–22).

Ali kudikamo jače i upadljivije izražava Isus svoj autoritet kada se ne ustručava usporediti svoje mišljenje sa zapovijedima Mojsijevog zakona i staviti ga čak iznad njih. Za uho pobož-

nog Židova nečuvena je izreka: "Čuli ste da je rečeno starima: Ne ubij! Tko ubije bit će podvrgnut sudu. Ali ja vam kažem: Svatko tko se ljuti na svog brata bit će odgovoran sudu" (Mt 5,21 s; vidi još 5,28.31 s. 33 s. 38–42 i 43–48).

Formula: "Čuli ste da je rečeno starima" ne znači ništa manje nego ovo: "Poznato vam je da je Bog na gori Sinaju po Mojsiju zapovijedio." U punoj svijesti te stvarnosti Isus se ipak usuđuje dodati: "A ja vam kažem".

Ukorivši nevjeru svojih suvremenika uspoređujući je s vjerom Ninivljana koji se na propovijed Jone obratiše, te njihov nehaj s interesom što ga pokaza kraljica Jaga koja je došla da čuje mudrost Salomonovu, Isus reče: "A evo ovdje je nešto više od Jone... više od Salomona" (Mt 12,38–42; Lk 11,31–32).

2.4.2. ISUS SVOJIM SLUŠATELJIMA NUDI VIŠE NEGO ŠTO SE TRAŽILO KAO DOKAZ AUTENTIČNOSTI PROROKA

Prije nego što uđemo u argumentiranje, treba reći nešto principijelno o dokazima autentičnosti proroka u Izraelu.

Prorok je u Starom zavjetu važio kao usta Gospodnja, kao njegov zvučnik. Klasično mjesto koje govori o ustanovi "proroka" jest Dt 18,15–22. Što je prorok narodu naviještao kao riječ Gospodnju, to je narod bio dužan poslušno prihvatiti. Dakako, narod je imao pravo zatražiti od proroka da se legitimira; to znači da prorok na zahtjev naroda najavi znak kojim će Bog potvrditi njegovu autentičnost. Ne dogodi li se ono što je prorok najavio kao znak, to je značilo da je lažni prorok, te njegova poruka nije bila obvezna za narod. (Vidi znakove dokaza autentičnosti Mojsija, Iz 4,1–9).

Isus je učinio mnoga čudesa. Ona su imala služiti kao dokaz autentičnosti njegova poslanja od Boga. Ti su znaci išli u dva pravca. Jednima je dao dokaz da je njegovim nastupom započelo mesijansko doba, jer su se zbivali događaji za koje je prorok Izaija govorio da će se dogoditi u mesijansko doba (vidi Mt 11,2–6 i Iz 29,18; 35,5–6; 61,1 O njima ćemo kasnije govoriti opširno). Drugima je svraćao pozor-

nost na sebe kao na onoga kome pripada božanska vlast. O ovima će sada biti riječi.

2.4.2.1. Ovamo treba uvrstiti "utišanje oluje" (Mt 8,23–27; Mk 4,35–41; Lk 8,22–25)

Samo Stvoritelj ima moć zapovijedati neživoj prirodi: vodi i vjetru. A Isus njima zapovijeda jednom riječju: "Utišaj se, umukni", onako kako gospodar zapovijeda svom razdraženom psetu. Takvom utisku odgovara i reakcija svjedoka toga događaja: "A ljudi u čudu rekoše: Tko je ovaj, da mu se i vjetrovi i more pokoravaju?" (Mt 8,27). Lukina verzija glasi čak ovako: "A oni u strahu i čudu rekoše jedan drugomu: "Tko je dakle ovaj, da zapovijeda vjetrovima i vodi i da mu se pokoravaju?" (8,25). Stoga su u strahu, jer su za kratak trenutak sagledali u Isusu vlast koju ima samo Bog.

2.4.2.2. Ovamo treba uvrstiti Isusova liječenja u dan subotnji

Zašto Isus ozdravlja bolesnike u sveti subotnji dan kad zna da je to po tumačenju rabina zabranjeno, te da se velika većina prisutnih – a morali bi se zapravo svi – zbog toga sablažnjuju nad njim kao nad onim koji krši nadasve važnu i strogu Božju zapovijed o subotnjem mirovanju (usp. Iz 31, 12–17). Ta ne smijemo Isusa zamišljati kao cinika koji, ne osjećajući se lično vezan takvim tumačenjem Božje zapovijedi u svojoj moralnoj slobodi, uživa u šokiranju pobožnih i bojažljivih duša, koje su u toj stvari radije strože nego nemarne; kako to tu i tamo čini pokoji mlad bogoslov ili svećenik pred pobožnim ljudima demonstrirajući svoju superiornost nad bojažljivim vjerovanjem pobožnog naroda. Ako Isus čini ta ozdravljenja znajući za neizbježnu sablažnjivu reakciju svoje publike, onda to čini svjesno i s razlogom. Gleda li se tako na Isusova kršenja subote, onda se otkriva da on to čini s namjerom da svrati pozornost na izvanrednu vlast kojom raspolaže, a koja nadilazi sve ljudske granice: on je gospodar čak i subote, što znači da stoji iznad cijelog Sinajskog saveza i njegovih uredbi. A to je vlast koja pripada samo Bogu. Evanđelja govore

o šest povreda subote:

1. Isusovi učenici trgaju i taru klasje (Mt 12, 1–8; Mk 2,23–28; Lk 6,1–5);
2. Isus izliječi čovjeka s usahlom rukom (Mt 12,8–14; Mk 3,1–6; Lk 6,6–11);
3. Isus izliječi zgrčenu ženu (Lk 13,10–17);
4. Čovjeka s vodenom bolešću (Lk 14,1–6);
5. Bolesnika kod ribnjaka Bethzathe (Iv 5,1–9)
6. Slijepog od rođenja 9Iv 9,1–41).

Liječenje je u subotu, prema jednodušnom mijenju rabina, bilo zabranjeno (vidi Lk 13,14 i 14,3). Poznavali su, doduše, i oni pravilo koje opravdava izuzetak. Ono glasi: "Subota je stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote" (vidi Mk 2,27). Po tom pravilu bilo je dozvoljeno kršiti subotu ako se time spasio život čovjeka. To su pravilo primjenjivali i na spasavanje domaćih životinja (vidi Lk 14,5) budući da je jedno živinče značilo mnogo puta blago o kome je zavisila cijela obitelj. Ali ovo se pravilo ne može primijeniti na Isusove slučajeve, jer nijedan od ozdravljenih nije bio u opasnosti po život.

U vezi s konfliktima zbog povrede subote, evanđelja uvijek donose neko opravdanje. To opravdanje je različite prirode. Neki puta naglašava jednostavno Isusov autoritet koji ga izdiže i nad subotu, npr. : "Ovdje je više od hrama" (Mt 12,5s); "Sin čovječji je uistinu gospodar subote" (Mt 12,8; Mk 2,28; Lk 6,5). U većini slučajeva dodatni argumenti pokušavaju opravdati Isusov postupak apelirajući direktno ili analogno na načelo da je subota stvorena radi čovjeka, a ne čovjek radi subote. Čitajući to rađa se sumnja: nisu li možda prvi kršćani pokušali na taj način opravdati Isusov postupak pred Židovima? Ali ako se pomisli kako je ova stvar bila delikatna zbog sablazni (usporedi Mk 2,6; Lk 13,14), vjerojatno je da je i Isus sam posegao tu i tamo za takvim argumentima da ublaži svoje protivnike, kad npr. kaže: "Licemjeri! Ne odrješuje li svaki od vas u subotu svog vola ili magarca od jaslara da ga odvede i napoji? A ovu Abrahamovu kćerku, koju sotonna drži svezanu već osamnaest godina, nije trebalo osloboditi od ovih lanaca u subotu?" (Lk 13,15–17; vidi Mt 12,11; Lk 14,5; Iv 7, 22–24). U svim ovim slučajevima nije lako ugo-

točiti radi li se o originalnim Isusovim riječima ili o riječima dodanima od prve tradicije u Isusovu obranu. Tamo gdje obrana ne govori riječima koje stoje u vezi s rječnikom pripovjednog događaja (vidi Mt 12,11 usahla ruka – ovca u bunaru!) tamo je opravdano posumnjati u originalnu vezu obrane s događajem.

Da su riječi: "Ovdje je i više od hrama" i "Sin čovječji je i gospodar subote" Isusove, nema sumnje, jer odgovaraju njegovoj visokoj svijesti o svome autoritetu. U cijeloj rabinskoj literaturi ne nalazi se trag mišljenja da bi Mesija bio gospodar subote: "Misao da bi Mesija bio gospodar nad ceremonijalnim zakonodavstvom, uopće se ne spominje" (Strach–Billerbeck, Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, München, 1924, II., str. 5). Samo je Bog gospodar subote. Isus dosta očito tvrdi da je Bog, a čudo što ga tom prilikom stvara potvrđuje da je to istina, a ne bogohulna uzurpacija.

2.4.2.3. Ovamo također pripada ozdravljenje hromog povezano s opraštenjem grijeha (Mt 9,1–8; Mk 2,1–12; Lk 5,17–26)

Riječi kojima Isus oprašta bolesniku grijeh očituju njegovu božansku vlast, a ozdravljenje dokazuje da nije time izrekao bogohulu, već ispravno koristio tu svoju vlast. Reakcija očevidaca na čudesan znak pokazuje da su shvatili o čemu se radi: Isus je opraštajući grijeh učinio nešto što ima pravo učiniti, a Bog je čudom to potvrdio. Reagirali su zato na taj događaj velikim "iznenađenjem" i "strahom". Ne zato što su vidjeli da je hromi ustao, uzeo svoj ležaj i pred njihovim očima otišao, već zato što je ozdravljenje dokazalo da Isus nije hulio Boga već da posjeduje božansku vlast opraštati grijeh. Usporedi npr. reakciju očevidaca kod većeg čuda: uskrisivanje mrtvog (Lk 7,16).

2.4.3. ISUS MANIFESTIRA SVIJEŠT O SVOM SINOVSSTVU PREMA BOGU KOJE DALEKO NADILAZI ONO SINOVSSTVO ŠTO GA IZRAEL KAO NAROD OSJEĆA PREMA BOGU

Kada se govori o kolektivnom sinovstvu orijentacije

izabranog naroda prema Bogu, uvijek je jasno da se misli samo na neku posebnu naklonost Božju prema Abrahamovim potomcima (neka vrst adoptivnog sinovstva); riječ "sin" upotrebljena u prenesenom smislu. A kada Isus govori o svome sinovstvu, nikad ne ostavlja u dvoumici da se smatra pravim sinom. Svjedočanstva o tome su obilna, iako u obliku tih svjedočanstava postoje velike razlike između onih sinoptičke tradicije i onih Ivanove tradicije.

2.4.3.1. Svjedočanstvo sinoptičke tradicije

Poučeni, kako već rekoš u samom uvodu u ovu seriju članaka, o tome da tradicija ne izmišlja samovoljno Isusove riječi, treba uzeti svjedočanstvo Isusovih "izreka" (logia) mnogo ozbiljnije nego se to do sada običavalo činiti. Pripisati sve Isusove izreke u kojima se manifestira njegova svijest kao Sina Božjega – Crkvi, čista je samovolja.

2.4.3.1.1. Isusove izreke (logia)

Iz mnoštva, ovdje samo primjera radi donosim takove Isusove izreke gdje on nadasve jasno izražava svoje sinovstvo prema Bogu: "U ono vrijeme reče Isus: Slavim te, Oče, gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima. Da, Oče, tako je bilo tebi milo (Nitko ne pozna Sina doli Otac, i nitko ne pozna Oca doli sin i onaj kome Sin hoće objaviti)" (Mt 11,25–27; Lk 10,21). Riječi u zagradi vjerojatno su komentar dodan Isusovoj izreci.

"Tko god mene prizna pred ljudima, priznat ću i ja njega pred svojim Ocem nebeskim. Tko se mene odrekne pred ljudima, odreći ću se i ja njega pred svojim Ocem nebeskim" (Mt 10,32s). Usporedi još dalje izreke: Mt 7,21; 16,17–27; 18,10.19; 20,23; 25,34; 26,29–53; Mk 8,38; Lk 22,29; 23,34–46; 24,49.

2.4.3.1.2. Pitanje Davidovog sinovstva

Sinoptička tradicija sačuvala nam je jednu veoma važnu Isusovu raspravu sa svojim protiv-

nicima u kojoj ih prisiljava argumentom iz Sv. pisma priznati da je u Sv. pismu već izraženo da će Mesija biti više nego samo sin Davidov. Čitamo: "Kada se skupe farizeji, zapita ih Isus: Što mislite o Kristu? Čiji je on sin? DAVIDOV, odgovore mu. Reče im: Kako ga onda David, potaknut Duhom, naziva Gospodinom kad kaže: Reče Gospodin Gospodinu mojemu: Sje-di mi s desne dok ne podložim tvoje neprija-telje pod noge tvoje? Pa ako ga David zbilja naziva Gospodinom, kako mu može biti sin? Na to mu nitko nije mogao odgovoriti ni riječi, niti ga se tko od toga dana usudio više pitati" (Mt 22,41–46; Mk 12,35–37a; Lk 20,41–44).

2.4.3.1.3. Sin gospodara vinograda

U prispodobi o zlim vinogradarima uspore-đuje Isus proroke sa slugama, a sebe sa sinom gospodara vinograda. Zauzima dakle viši položaj od proroka: On je poslani sin Božji (Mt 21, 31–46; Mk 12,1–12; Lk 20,9–19).

2.4.3.1.4. Porez od sinova

Nadalje, samo Matej donosi jednu tradiciju koja također govori o ovoj temi sinovstva Bo-žjega. Isus tu u svom sinovstvu pridružuje sebi i one koji prihvatiše njegovo evanđelje. Čitamo: "Kad stigoše u Kafarnaum pristupiše k Petru pobirači hramskog poreza te mu rekoše: Zar vaš učitelj ne plaća hramski porez? Plaća, od-govori. A kad uđe u kuću, Isus ga predusretne pitanjem: Što ti se čini, Šimune, od koga zemaljski kraljevi pobiraju carine i porez? Od svojih sinova ili od tuđih? Kad odgovori: Od tuđih, reče mu Isus: Dakle, sinovi su oslobo-đeni. Ali da ih ne sablaznimo, hajde na more, baci udicu i prvu ribu koju uloviš uzmi je, otvo-ri joj usta pa ćeš naći stater. Uzmi ga i podaj im ga za me i za se!" (Mt 17,24–27). Možda je detalj o čudesnom ribolovu kasniji dodatak, dok je u prvobitnom tekstu bila samo riječ o tome da Petar uzme stater i plati za obojicu.

2.4.3.1.5. Isusova svečana izjava pred sudom

Prema sinoptičkoj predaji zasnovana je smrt-

na presuda Isusova jedino na njegovoj nedvoj-benoj izjavi o sinovstvu Božjem: "Veliki mu svećenik reče: "Zaklinjem te živim Bogom da nam kažeš jesi li ti Mesija, Sin Božji? Ti kaza – odgovori mu Isus. Ali ja vam kažem da ćete poslije ovoga vidjeti Sina čovječjega gdje sjedi s desne Svevišnjega i gdje dolazi na oblacima ne-beskim" (Mt 26,64; Mk 14,62; Lk 22,69).

Ako izraz "Sin Božji" u ustima velikog sve-ćenika koji postavlja pitanje treba razumjeti u smislu "posebnog šticećenika Božjeg", Isusov odgovor ne ostavlja u dvoumici smisao njegova sinovstva. Sjediti s desne Svevišnjega znači biti s njime u povjerljivom društvu na istoj razini. Kajfa je Isusov odgovor i tumačio u tom smis-lu i svi su mu povlađivali (Mt 26,65 s par).

Ako se sabere sve što je dosad rečeno od sinoptičke tradicije, onda je to mnogo i nedvos-misleno jasno. Isus se smatrao i nedvosmisleno javno ispovjedio pravim Sinom Božjim.

2.4.3.2. Svjedočanstvo Ivanove tradicije

U Ivanovu evanđelju susrećemo Isusa koji ne izjavljuje samo tek tu i tamo da je Sin Božji, već to neprestano čini. Nema sumnje da jezik kojim Isus govori u Ivanovu evanđelju nije je-zik palestinskog Židova, već helenističkog gnos-tika (filozofska struja onoga vremena u svijetu grčke kulture). Ali ako pogledamo izneseni sinoptički materijal, nećemo se čuditi da je Isus ovu temu prodiskutirao sa svojim protivni-cima u tonu žestokog protivljenja. Da, tome se nekako čudimo, jer u sinoptičkoj tradiciji ne nalazimo tragove takvih rasprava. Lakše je po-vjerovati da su vjernici prvog časa židovskog porijekla takve neugodne situacije prešutjeli iz obzira prema Židovima, a dobrim dijelom i iz vlastitog osjećaja nelagodnosti, negoli iz raz-loga da ne dođe do sukoba između Isusa i stro-go monoteistički odgojenih Židova, kojima je misao o nekom "Sinu Božjem" u pravom smis-lu riječi morala zvučiti kao strašna hula. Ivano-vo evanđelje, pisano krajem stoljeća (dakle vi-še od pedeset godina poslije događaja), i za pub-liku kojoj Židovi tada nisu značili više nego i nama kršćanima danas, tako da se o njima u tom evanđelju govori kao o "Židovima" i oz-

načuju se globalno kao Isusovi protivnici, ne mora više imati nikakvog obzira prema njima. Ono stoga iznosi tu Isusovu objavu tajne svoje osobe i sukob u koji je Isus ušao s književnicima i farizejima zbog toga ne samo otvoreno već gotovo isključivo. Povrh toga ono govori jezikom i mentalitetom svojih čitalaca. O tome treba voditi računa. A što se tiče same činjenice te objave i tog sukoba, savršeno je u skladu s likom Isusa kakvog nalazimo i u sinoptičkim materijalima. Ako zamislimo kako je Isus otvoreno govorio o svom sinovskom odnosu prema Bogu i zbog toga bio zapleten u tako žestoke rasprave s predstavnicima tradicionalnih vjerskih nazora, postaje razumljivo zašto su ga razapeli na križ. Ako se to ne uzima u obzir, tada se uistinu dobiva dojam da su židovske vjerske vlasti razapele Isusa iz ništavnih razloga. A to bi prema njima bilo nepravedno.

Evo sada važnijih mjesta iz Evanovog evanđelja, koja se odnose na našu temu: "Otac moj neprestano radi, zato i ja radim. Stoga su Židovi još više nastojali da ga ubiju, jer je ne samo kršio subotu, nego i Boga nazivao svojim Ocem izjednačujući se s njime. Isus im tada reče: Zaista, zaista, kažem vam, Sin ne može ništa sam od sebe činiti, nego samo ono što vidi da čini Otac. Što ovaj čini, to jednako čini i Sin. Jer Otac ljubi Sina i pokazuje mu sve što sam čini" (Iv 5,17–20).

"Znam da ste potomci Abrahamovi, ali me uza sve to želite ubiti, jer moja riječ ne prodiše u vas. Ja govorim što sam vidio kod svog Oca. Tako činite i vi što ste čuli od svog oca... Naš je otac Abraham... Vi imate đavla za oca... Ako bih se sam slavio, slava moja ne bi bila ništa. Mene slavi Otac moj za koga vi kažete da je vaš Bog. Vi ga ne poznajete, a ja ga poznajem. I ako bih rekao da ga ne poznajem, bio bih lažac kao vi. Ali ja ga poznajem i slijedim njegovu riječ. Abraham, otac vaš, treptio je od radosti u želji da vidi moj dan. Vidio ga je i obradovao se! Tada mu rekoše Židovi: Nije ti ni pedeset godina, a vidio si Abrahama! Isus im odgovori: Zaista, zaista kažem vam, prije nego Abraham bi, ja jesam" (usp. Iv 8,30–59).

"Ja i Otac jedno smo! Ponovo Židovi uzeše kamenje da ga kamenuju. Isus im reče: orijentacije

Pokazao sam vam mnoga dobra djela koja dolaze od Oca. Za koje me od tih djela kamenujete? Zbog dobrog te djela ne kamenujemo – odgovoriše mu Židovi – nego zbog hule što se praviš Bogom, iako si samo čovjek" (Iv 10, 30–33). "Filip mu reče: Gospodine, pokaži nam Oca, i dosta nam je! Filipe, koliko sam vremena s vama – odgovori mu Isus – i još me nisi upoznao? Tko je vidio mene, vidio je i Oca. Kako onda veliš: Pokaži nam Oca?! Zar ne vjeruješ da sam ja u Ocu i da je Otac u meni? Ja ne govorim sam od sebe riječi koje kažem: Otac koji boravi u meni čini djela svoja. Vjeruj meni: Ja sam u Ocu i Otac je u meni! Ako ne inače, zbog samih djela vjerujte" (Iv 10,14, 8–10).

2.5. DUHOVNOST BOŽJEG KRALJEVSTVA

Ta uska povezanost između Oca i Sina koja je izražena riječima: "Ja sam u Ocu i Otac je u meni" – to je bit Božjeg kraljevstva. SVakome, koji u njega vjeruje, obećaje Isus udjela u tom zajedništvu: "Ako me tko ljubi, držat će moju riječ, i moj će ga Otac ljubiti; k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti" (Iv 14,23).

Ali Isus ne posreduje to zajedništvo samo "riječju", već svojom osobom, kako se izražava u slici o "trsu i lozi":

"Ja sam pravi trs, i moj je Otac vinogradar. On siječe svaku mladicu na meni koja ne rodi roda, a pročišćava svaku koja rađa rod, da rodi više roda... Ostanite u meni i ja ću ostati u vama! Kao što mladica ne može sama od sebe, ako ne ostane na trsu, roditi roda, tako ni vi, ako ne ostanete u meni. Ja sam trs, vi ste mladice. Tko ostaje u meni i ja u njemu, rodi mnogo roda" (Iv 15,1–11).

Istu stvarnost objavljuje Isus govorom o kruhu s neba: "Zaista, zaista, kažem vam, nije vam Mojsije dao kruh s neba; naprotiv, Otac moj vam daje pravi kruh s neba. Jer kruh je Božji onaj koji silazi s neba i daje život svijetu... Ja sam kruh života"... Židovi su međutim mrmrljali protiv njega, što je rekao: Ja sam kruh koji je sišao s neba... Zaista, zaista, kažem vam, onaj koji vjeruje ima vječni život. Ja sam kruh ži-

vota. Očevi vaši jedoše manu u pustinji i pomriješe. Ovo je onaj kruh što s neba silazi da onaj tko od njega jede ne umre. Ja sam živi kruh koji je sišao s neba. Ako tko jede od ovoga kruha, živjet će zauvijek. Kruh koji ću dati jest tijelo moje za život svijeta... Zaista, zaista, kažem vam, ako ne jedete tijela Sina Čovječijega i ne pijete krvi njegove, nećete imati života u sebi. Tko jede tijelo moje i pije krv moju, ima život vječni. I ja ću ga uskrisiti u posljednji dan. Tijelo je moje pravo jelo i krv je moja pravo piće. Tko jede tijelo moje i pije krv moju, ostaje u meni i ja u njemu. Kao što je mene poslao živi Otac, i kao što ja živim zbog Oca, tako će i onaj koji mene jede živjeti zbog mene. Ovo je kruh koji je sišao s neba. On nije onakav kakav jedoše vaši i pomriješe. Tko jede ovaj kruh živjet će zauvijek” (usp. Iv 6,26–58).

U velikosvećeničkoj molitvi Isusovoj kod posljednje večere čitamo: ”Oče, došao je čas! Proslavi Sina svoga, da Sin tvoj proslavi tebe i da, kao što si mu dao vlast nad svim ljudima, dadne život vječni svima koje si mu dao... da svi budu jedno. Kao što si ti u meni, i ja u tebi, tako neka i oni u nama budu jedno, da svijet vjeruje da si me ti poslao! Ja sam im predao slavu koju si ti meni dao, da budu jedno kao što smo mi jedno – ja u njima, a ti u meni – da postanu potpuno jedno, da svijet upozna da si me ti poslao, i da si njih ljubio kao što si

mene ljubio. Oče, htio bih da oni koje si mi dao budu gdje sam ja, zajedno sa mnom, da promatraju slavu koju si mi ti dao, jer si me ljubio prije postanka svijeta” (vidi Iv 17,1–26).

Sinoptička tradicija se nigdje ne izražava tako izrazito i jasno o naravi Božjeg kraljevstva kako ga je Isus propovijedao. Uopće je čudno kako to da ona stalno govori da je Isus naviještao evanđelje o kraljevstvu Božjem, ali nigdje ne kaže što je naviještao kao Božje kraljevstvo, već samo govori o uvjetima koje Isus stavlja da se uđe u kraljevstvo Božje i o raspravama Isusa sa svojom publikom glede vremena i načina kako ono dolazi. Da li najstarija judeokršćanska tradicija o tome nije imala što kazati ili je i u toj stvari zbog Židova radije šutjela? Vjerojatnije je ovo potonje negoli podrazumijevati da Ivanova tradicija izmišlja tako važnu stvar potpunoma bez podloge u riječi Isusovoj.

Istom ako se ima u vidu spomenuta duhovnost Božjeg kraljevstva, mogu se razumjeti Isusove prispodobe o Božjem kraljevstvu iz sinoptičke tradicije koja govori o njegovu načinu dolaska kao o gorušičnom zrnu koje je kao sjeme nezatno, a razvije se u stablo; ili o kvascu koji nezapaženo uskvasa tijesto; ili o usjevu koji raste i sazrijeva pred očima ratara, a da tog rasta ne zapaža (vidi Mt 13, 31–33 i Mk 4, 26–29).